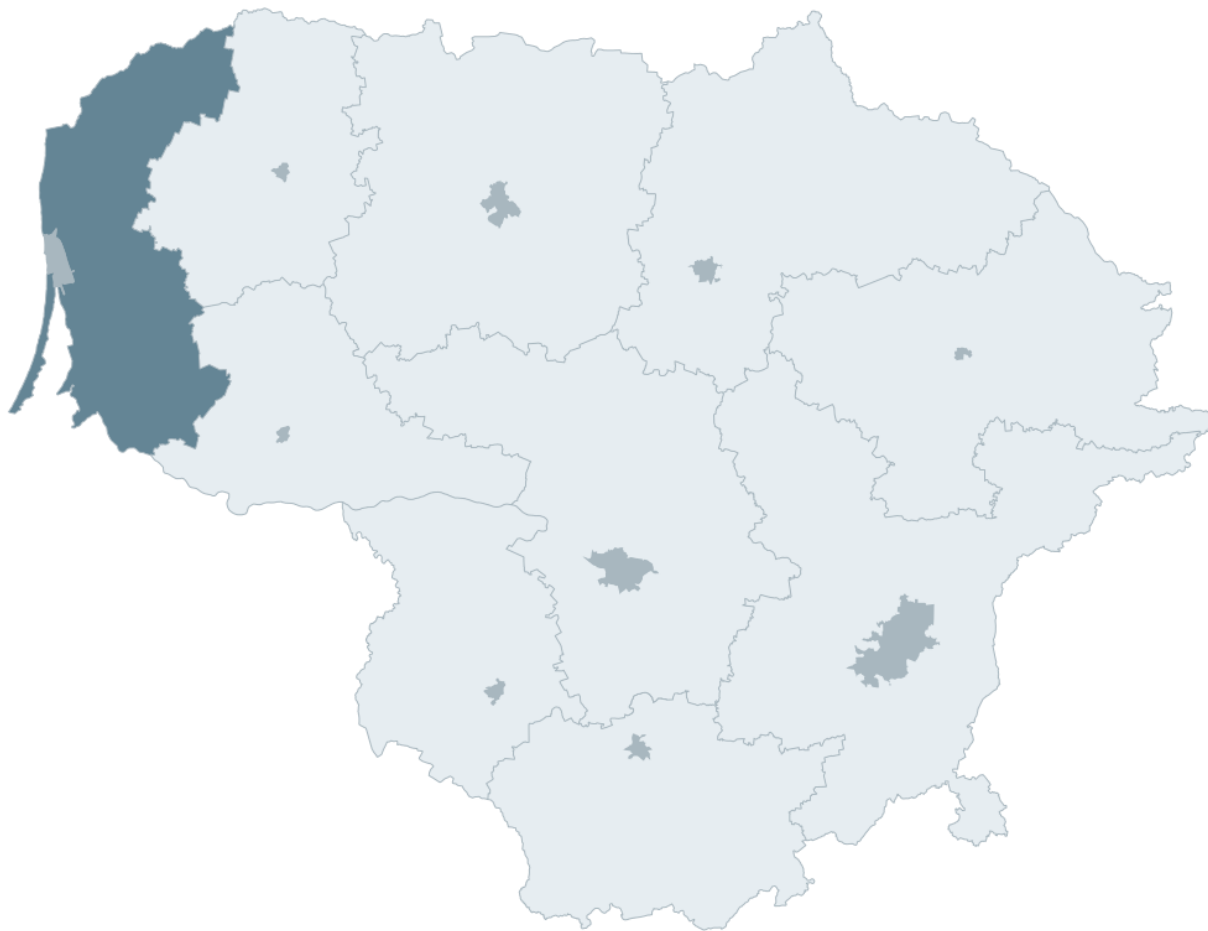

PATVIRTINTA
Klaipėdos regiono plėtros tarybos
2024 m. balandžio 17 d. sprendimu Nr. K/S-9
(Klaipėdos regiono plėtros tarybos
2026 m. balandžio 27 d. sprendimo Nr. K/S-9
redakcija)

Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų

KLAIPĖDOS REGIONO ŽEMĖLAPIS

TURINYS

Sutrumpinimų sąrašas.....	3
Reikalavimai paslaugų plėtrai	4
Žemėlapių rengimas	6
Bendra regiono apžvalga	6
Regiono veikiančios socialinės globos įstaigos.....	7
Darbingo amžiaus asmenų, turinčių intelekto ir (ar) psichikos negalią statistika regione	8
Socialinių paslaugų teikimo statistika	10
Apgyvendinimo, dienos užimtumo ir laikino atokvėpio poreikis savivaldybėse.....	12
Inovatyvių paslaugų teikimo poreikis savivaldybėse.....	13
I-asis žmonių su negalia globos deinstitutionalizacijos etapas.....	15
II-asis žmonių su negalia globos deinstitutionalizacijos etapas	16
Investicijų į II-ojo etapo infrastruktūrą apibendrinimas.....	20

SUTRUMPINIMŲ SĄRAŠAS

I-asis etapas – laikotarpis nuo 2014 m. iki 2023 m., kuomet naudojamos Europos Sąjungos ir valstybės biudžeto investicijos į infrastruktūrą ir paslaugų teikimą

II-asis etapas – laikotarpis nuo 2023 m. iki 2029 m., kuomet naudojamos Europos Sąjungos ir valstybės biudžeto investicijos į infrastruktūrą ir paslaugų teikimą

AB – apsaugotas būstas

DI – deinstitutionalizacija

DU – dienos užimtums

ES – Europos Sąjunga

GGN – grupinio gyvenimo namai

HID – Higienos instituto duomenys

NRD – Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

NVO – nevyriausybinės organizacijos

SADM - Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

SB – savivaldybės biudžetas

SD – socialinės dirbtuvės

SGN – socialinės globos namai

SPN – socialinių paslaugų namai

VB – valstybės biudžetas

VIP – Valstybės investicijų programa

REIKALAVIMAI PASLAUGŲ PLĖTRAI

Strateginis Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų žemėlapis tikslas - parengti žmonių su negalia globos deinstitutionalizacijos strategiją, kurios pagrindu regionuose bus įgyvendinamas tolygus, tvarus ir žmogaus teisėmis grįstas perėjimas nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų.

Žemėlapio pagrindas – savivaldybių identifikuoti žmonių su negalia ir jų artimųjų poreikiai. Poreikių analizei atlikti, savivaldybės, pasitelkdamos vietines psichikos ir (ar) intelekto negalios srityje dirbančias NVO bei seniūnijose dirbančius socialinius darbuotojus, identifikuoja trūkstamų paslaugų poreikius bei apimtis ir jų pagrindu planuoja bendruomeninių paslaugų plėtrą.

Įgyvendinant bendruomeninių paslaugų plėtrą turi būti laikomasi Jungtinių Tautų Žmonių su negalia teisių konvencijos ir jos Fakultatyvaus protokolo (toliau – Konvencija) nuostatų, ypatingą dėmesį skiriant 19 straipsnio „Savarankiškas gyvenimas ir įtrauktis į bendruomenę“ įgyvendinimui.

19 straipsnis

Gyvenimas savarankiškai ir įtrauktis į bendruomenę

Valstybės, šios Konvencijos Šalys, pripažįsta visų žmonių su negalia lygias teises gyventi bendruomenėje, lygias galimybes su kitais rinktis ir imasi veiksmingų ir atitinkamų priemonių, kad sudarytų sąlygas žmonėms su negalia visapusiškai įgyvendinti šią teisę ir būti visiškai įtrauktiems į bendruomenę bei dalyvauti joje, taip pat užtikrintų, kad:

a) žmonės su negalia turėtų galimybę lygiai su kitais asmenimis pasirinkti savo gyvenamąją vietą ir tą vietą, kur jie nori gyventi ir su kuo, ir kad jie neprivalėtų gyventi konkrečioje gyvenamojoje aplinkoje;

b) žmonės su negalia turėtų galimybę pasinaudoti įvairiomis namuose, gyvenamojoje vietoje teikiamomis ir kitomis pagalbinėmis bendruomenėje teikiamomis paslaugomis, įskaitant asmeninę pagalbą, būtiną padėti gyventi ir integruotis į bendruomenę ir užkirsti kelią izoliavimui ar atskyrimui nuo bendruomenės;

c) žmonėms su negalia lygiai su kitais asmenimis būtų suteikta galimybė naudotis bendruomenei skirtomis bendro naudojimo paslaugomis ir patogumais, kurie turi atitikti jų poreikius.

Jungtinių Tautų žmonių su negalia teisių konvencija

Konvencijos 19 straipsnio suvokimui ir efektyviam jo nuostatų įgyvendinimui, Jungtinių Tautų Neįgalųjų teisių komitetas yra parengęs bendrąją pastabą dėl 19 straipsnio, kurios tikslas – padėti Konvencijos šalims įgyvendinti 19 straipsnį ir vykdyti savo įsipareigojimus pagal Konvenciją. Bendroji pastaba yra prieinama NRD tinklalapyje¹. Įgyvendinant bendruomeninių paslaugų plėtrą, privaloma laikytis minėtos bendrosios pastabos nuostatų. Visais atvejais turi būti laikomasi principo, kad visi žmonės su negalia turi lygias teises gyventi savarankiškai ir būti įtraukti į bendruomenę, laisvai priimti sprendimus ir kontroliuoti savo gyvenimą. Šių teisių užtikrinimui būtina didinti informacinį prieinamumą ir pagal negalios ypatumus suteikti informaciją, kuri atitiktų individualius asmens poreikius (pavyzdžiui, naudojant lengvai suprantamą kalbą ar pasitelkiant pagalbos priimant sprendimus specialistą).

¹ <http://www.ndt.lt/neigaliuju-teisiu-konvencija/>

Lietuvoje bendruomeninių paslaugų plėtra įgyvendinama dvejomis pagrindinėmis kryptimis – kuriant su apgyvendinimu ir užimtumu susijusių paslaugų infrastruktūrą bei diegiant inovatyvias bendruomenines paslaugas, kurios yra nukreiptos į profesionalios pagalbos bendruomenėje teikimą.

Įgyvendinant bendruomeninių paslaugų plėtrą turi būti laikomasi nediskriminavimo ir lygių galimybių principo, t. y., kad visiems asmenims su negalia, nepriklausomai nuo negalios ypatumų, turi būti sudarytos galimybės gyventi bendruomenėje lygiai su kitais bendruomenės nariais ir naudotis visais bendruomenės ištekliais. Pabrėžiama, kad paslaugų prieinamumas turi būti užtikrinamas ir sunkią negalią, sunkų autizmo spektro ar kitą sutrikimą turintiems asmenims ir jų artimiesiems. Asmenys su negalia negali būti segreguojami pagal patiriamą socialinę riziką ar negalios ypatumus. Apgyvendinimo paslaugų plėtra negali būti įgyvendinama kitose socialinių paslaugų įstaigose, socialiniam būstui skirtose patalpose, išskyrus atvejus, kai asmenims reikalingas specialus gyvenamosios aplinkos pritaikymas. Apgyvendinimo paslaugos negali būti plėtojamoms buvusiose mokyklose, darželiuose, ligoninėse ir kitose institucinio pobūdžio vietose. Paslaugos negali būti plėtojamoms socialinių paslaugų įstaigų teritorijose ar šalia jų.

Paslaugos turi būti plėtojamoms tose vietovėse, kuriose išplėtos sveikatos priežiūros, užimtumo, kultūros, socialinės ir kitų sektorių paslaugos, kurios yra būtinos asmens gyvenimui. Jei kažkurio sektoriaus paslaugos savivaldybėje ar konkrečioje bendruomenėje nėra išplėtos, šios paslaugos turi būti pasiekiamos viešuoju transportu.

Infrastruktūros plėtra ir kuriamos paslaugos privalo būti glaudžiai kooperuojamos su „minkštąja“ paslaugos dalimi. Asmenims, atsižvelgiant į individualius poreikius, turi būti užtikrinama asmeninė pagalba. Asmens poreikiai turi būti periodiškai vertinami ir, esant poreikiui, paslaugos turi būti keičiamos suteikiant asmeniui efektyvias ir jo poreikius atitinkančias paslaugas.

Paslaugas teikiančių specialistų kompetencijos privalo būti nuolatos keliamos ir tobulinamos. Turi būti plėtojamoms individualaus darbo su klientu kompetencijos. Požiūris turi būti keičiamas nuo medicininio prie žmogaus teisėmis grįsto požiūrio. Kompetencijų kėlimu turi būti atsisakoma „institucinės kultūros“, kuri pasižymi grupine priežiūra, griežta tvarka (režimu), socialiniu nuotoliu ir skirtingo darbuotojų ir klientų statusu.

Į paslaugų planavimą ir jų teikimą privaloma įtraukti vietos nevyriausybinės organizacijos, stiprinti jų potencialą, dalintis patirtimi ir visapusiškai įtraukti į planuojamus pokyčius. Būtina savalaikiai užmegzti bendradarbiavimą, atpažinti negalios bendruomenių poreikius, tartis ir planuoti būsimos infrastruktūros paslaugų turinį, t. y. kokiai tikslinei grupei (pagal negalios ypatumus) planuojamos teikti paslaugos, kokia reikalinga specialistų komanda, kokioje apimtyje teikiamos paslaugos. Planuojamos infrastruktūros apimtys, pvz. apsaugoto būsto ar grupinio gyvenimo namų vietų skaičius, turi atitikti individualius asmens poreikius ir pasirinkimo laisvę.

Savivaldybės, plėtodamos su apgyvendinimu ir užimtumu susijusias paslaugas, turi planuoti, kad jos būtų teikiamos tiek šiuo metu bendruomenėje gyvenantiems asmenims, tiek asmenims, kurie apsigyveno SGN. Esant asmens norui ir poreikiui, asmeniui turi būti suteikta teisė ir galimybė persikelti iš stacionarios globos įstaigos į bendruomenę.

ŽEMĖLAPIŲ RENGIMAS

Kiekviena savivaldybė, besirengdama II-ajam žmonių su negalia globos DI etapui rengė individualius Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų žemėlapius (toliau – Žemėlapiai). Žemėlapis buvo sudarytas iš 3 pagrindinių dalių:

(1) esamos situacijos savivaldybėje analizės, kuri apima socialinių paslaugų organizavimo, teikimo ir prieinamumo tyrimą; NVO sektoriaus teikiamas paslaugas; apgyvendinimo, užimtumo ir laikino atokvėpio paslaugų poreikį asmenims ir artimiesiems, kurie nedalyvauja socialinių paslaugų sistemoje (t. y. dėl įvairių priežasčių negauna ar nesinaudoja socialinėmis paslaugomis);

(2) investicijų į infrastruktūrą ir žmogiškuosius išteklius analizės, kuri buvo sudaryta iš I-ojo etapo investicijų apžvalgos paslaugų kūrimo prasme ir poreikio naujų paslaugų plėtrai II-ajame DI etape;

(3) viešinimo strategijos, kuria siekiama prisidėti prie nacionalinės viešinimo strategijos kūrimo ir individualių savivaldybių ir vietos bendruomenių viešinimo resursų identifikavimo, siekiant efektyvesnės žmonių su negalia įtraukties į bendruomenės gyvenimą, taip pat sistemingos nuostatų kaitos jų atžvilgiu.

BENDRA REGIONO APŽVALGA

Klaipėdos regioną sudaro 7 savivaldybės: Klaipėdos miesto, Klaipėdos rajono, Kretingos rajono, Neringos, Palangos miesto, Skuodo rajono, Šilutės rajono.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis², 2021 m. Klaipėdos regione gyveno 321 479 nuolatiniai gyventojai, iš kurių 69 proc. gyveno mieste ir 31 proc. – kaimiškose vietovėse.

Nuolatinių gyventojų skaičius Klaipėdos regione vaizduojamas 1-oje lentelėje.

1 lentelė. Klaipėdos regiono savivaldybių gyventojų skaičiai.

Savivaldybė	Mieste ir kaime		Mieste		Kaime	
	Skaičius		Skaičius	Proc.	Skaičius	Proc.
Klaipėdos m.	148 348		148 348	100 proc.	0	0 proc.
Klaipėdos r.	63 518		15 567	25 proc.	47 951	75 proc.
Kretingos r.	37 153		17 679	48 proc.	19 474	52 proc.
Neringos	3 782		3 782	100 proc.	0	0 proc.
Palangos m.	16 518		16 518	100 proc.	0	0 proc.
Skuodo r.	15 454		5 000	32 proc.	10 454	68 proc.
Šilutės r.	36 706		14 762	40 proc.	21 944	60 proc.

² <https://osp.stat.gov.lt/gyventojai1>

REGIONE VEIKIANČIOS SOCIALINĖS GLOBOS ĮSTAIGOS

Klaipėdos regione šiuo metu veikia 2 socialinės globos įstaigos, kurių savininko teises ir pareigas įgyvendina SADM: Macikų socialinės globos namai ir Padvarių socialinės globos namai.

2 lentelė. Klaipėdos regione veikiančios socialinės globos įstaigos, kurios savininko teises ir pareigas įgyvendina SADM, gyventojų statistika.

Savivaldybė	SGN pavadinimas	Gyventojų sk.	Darbingo amžiaus asmenų sk.		Senyvo amžiaus asmenų sk.	
			Bendras	Iš viso:	Asmenys, kuriems nustatyti nuolatinės slaugos poreikiai	Iš viso:
Šilutės r.	Macikų socialinės globos namai	339	220	79	119	74
Kretingos r.	Padvarių socialinės globos namai	221	108	24	113	46
Iš viso:		560	328	103	232	120

Apibendrinant Klaipėdos regione veikiančių socialinių globos namų situaciją (žr. lentelę Nr. 2), 2021 m. pabaigoje šiose įstaigose gyveno 59 proc. darbingo amžiaus asmenų su negalia. 31 proc. šių asmenų (103) buvo nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis. 41 proc. įstaigų gyventojų buvo senyvo amžiaus asmenys, iš kurių – 52 proc. (120) nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis.

Macikų SGN, įvertinę darbingo amžiaus gyventojų individualius poreikius nustatė, kad 126 asmenims yra reikalinga specializuota socialinė globa ir slauga, 90 – apgyvendinimas grupinio gyvenimo namuose, 8 – apgyvendinimas apsaugotame būste. Padvarių SGN 76 darbingo amžiaus gyventojams reikalinga specializuota socialinė globa ir slauga, 14 – apgyvendinimas grupinio gyvenimo namuose, 4 – apgyvendinimas apsaugotame būste.

DARBINGO AMŽIAUS ASMENŲ, TURINČIŲ INTELEKTO IR (AR) PSICHIKOS NEGALIĄ STATISTIKA REGIONE

Statistiškai apskaičiuojant kiekvienoje savivaldybėje gyvenančius darbingo amžiaus intelekto ir (ar) psichikos negalią turinčius asmenis, remiamasi HID duomenimis, kurie preliminariai leidžia įvertinti kiek kiekvienoje savivaldybėje gyvena tikslinės grupės asmenų. Svarbu pažymėti, kad iš HID statistikoje pateikiamų skaičių yra atimami SGN gyvenantys asmenys, todėl tai leidžia apytiksliai įvertinti kiek kiekvienoje savivaldybėje (bendruomenėje) gyvena tikslinės grupės asmenų. Tai, savo ruožtu, leidžia apskaičiuoti kiek tikslinės grupės asmenų naudojami socialinėmis paslaugomis.

Klaipėdos miesto savivaldybė

Remiantis HID, 2020 m. Klaipėdos m. savivaldybėje registruoti 974 asmenys, kuriems priskirta diagnozė F20-F29, dėl kurios dažniausiai yra nustatoma psichikos negalia. 202 asmenims priskirta diagnozė F70-F79, dėl kurios dažniausiai nustatoma intelekto negalia. Susumuojant šiuos du skaičius, asmenų, turinčių psichikos ir (ar) intelekto negalią Klaipėdos m. savivaldybėje registruota 1176.

Klaipėdos rajono savivaldybė

Remiantis HID, 2020 m. Klaipėdos r. savivaldybėje registruoti 195 asmenys, kuriems priskirta diagnozė F20-F29, dėl kurios dažniausiai yra nustatoma psichikos negalia. 73 asmenims priskirta diagnozė F70-F79, dėl kurios dažniausiai nustatoma intelekto negalia. Susumuojant šiuos du skaičius, asmenų, turinčių psichikos ir (ar) intelekto negalią Klaipėdos r. savivaldybėje registruota 268.

Kretingos rajono savivaldybė

Remiantis HID, 2020 m. Kretingos r. savivaldybėje registruotas 231 asmuo, kuriems priskirta diagnozė F20-F29, dėl kurios dažniausiai yra nustatoma psichikos negalia. 56 asmeniui priskirta diagnozė F70-F79, dėl kurios dažniausiai nustatoma intelekto negalia. Susumuojant šiuos du skaičius, asmenų, turinčių psichikos ir (ar) intelekto negalią Kretingos r. savivaldybėje registruota 287. Iš šio skaičiaus atėmus Kretingos r. savivaldybėje veikiančių socialinės globos namų darbingo amžiaus gyventojus (Padvarių SGN – 108) gauname, kad Kretingos r. savivaldybėje gyvena apie 179 tikslinės grupės asmenų.

Neringos savivaldybė

Remiantis HID, 2020 m. Neringos savivaldybėje registruota 10 asmenų, kuriems priskirta diagnozė F20-F29, dėl kurios dažniausiai yra nustatoma psichikos negalia. 2 asmenims priskirta diagnozė F70-F79, dėl kurios dažniausiai nustatoma intelekto negalia. Susumuojant šiuos du skaičius, asmenų, turinčių psichikos ir (ar) intelekto negalią Neringos savivaldybėje registruota 12.

Palangos miesto savivaldybė

Remiantis HID, 2020 m. Palangos m. savivaldybėje registruoti 109 asmenys, kuriems priskirta diagnozė F20-F29, dėl kurios dažniausiai yra nustatoma psichikos negalia. 18 asmenų priskirta diagnozė F70-F79, dėl kurios dažniausiai nustatoma intelekto negalia. Susumuojant šiuos du

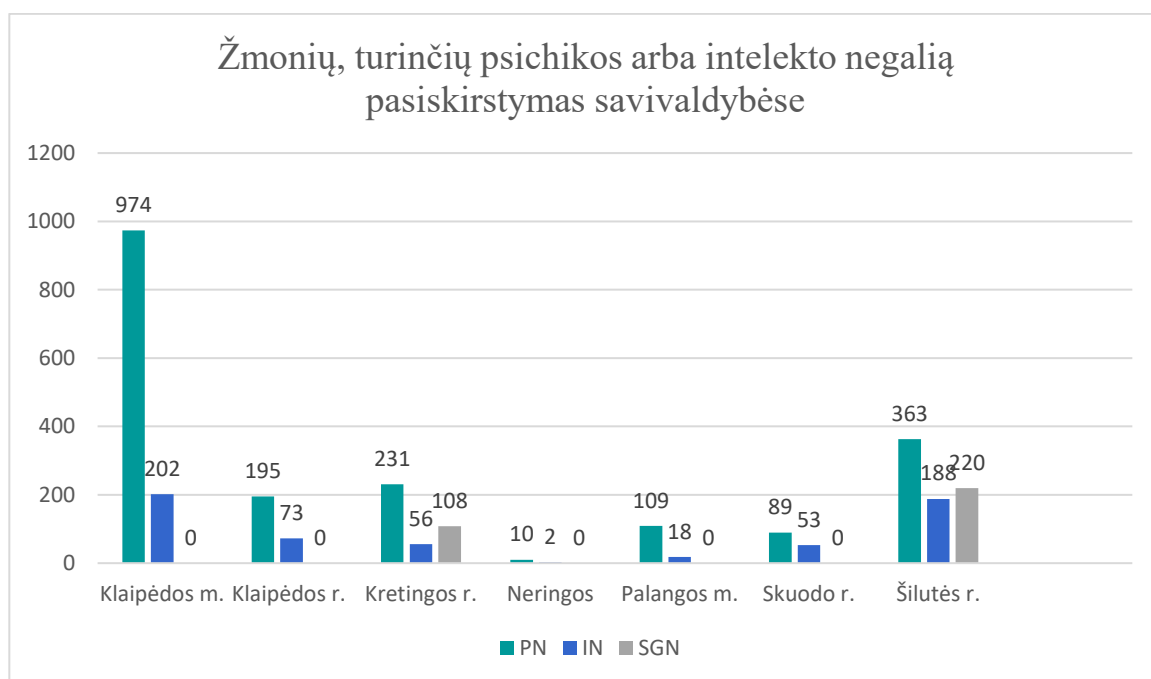
skaičius, asmenų, turinčių psichikos ir (ar) intelekto negalią Palangos m. savivaldybėje registruota 127.

Skuodo rajono savivaldybė

Remiantis HID, 2020 m. Skuodo r. savivaldybėje registruoti 89 asmenys, kuriems priskirta diagnozė F20-F29, dėl kurios dažniausiai yra nustatoma psichikos negalia. 53 asmenų priskirta diagnozė F70-F79, dėl kurios dažniausiai nustatoma intelekto negalia. Susumuojant šiuos du skaičius, asmenų, turinčių psichikos ir (ar) intelekto negalią Skuodo r. savivaldybėje registruota 142.

Šilutės rajono savivaldybė

Remiantis HID, 2020 m. Šilutės r. savivaldybėje registruoti 363 asmenys, kuriems priskirta diagnozė F20-F29, dėl kurios dažniausiai yra nustatoma psichikos negalia. 188 asmeniui priskirta diagnozė F70-F79, dėl kurios dažniausiai nustatoma intelekto negalia. Susumuojant šiuos du skaičius, asmenų, turinčių psichikos ir (ar) intelekto negalią Šilutės r. savivaldybėje registruota 551. Iš šio skaičiaus atėmus Šilutės r. savivaldybėje veikiančių socialinės globos namų darbingo amžiaus gyventojus (Macikų SGN – 220) gauname, kad Šilutės r. savivaldybėje gyvena apie 331 tikslinės grupės asmenų.

PN – psichikos negalia; IN – intelekto negalia; SGN – Savivaldybėje veikiančių socialinės globos įstaigų gyventojai

3 pav. Žmonių, turinčių psichikos arba intelekto negalią pasiskirstymas savivaldybėse.

SOCIALINIŲ PASLAUGŲ TEIKIMO STATISTIKA

Siekiant identifikuoti asmenis, turinčius psichikos ir (ar) intelekto negalią bei jų artimuosius kaip atskirą socialinių paslaugų gavėjų grupę, savivaldybės analizavo Socialinių paslaugų kataloge reglamentuotų paslaugų teikimo mastus, t. y. tyrė kiek tam tikros paslaugos gavėjų tarpe yra tikslinės grupės asmenų (žr. lentelę Nr. 3). Žemiau pateiktoje lentelėje apytiksliai vaizduojama minėta paslaugos gavėjų grupė, kuri lyginama su HID, t. y. atskleidžiama bendra paslaugų teikimo tendencija nuo savivaldybėse gyvenančių bendro asmenų su psichikos ir (ar) intelekto negalia skaičiaus.

3 lentelė. Socialinių paslaugų teikimo statistika intelekto ir (ar) psichikos negalią turintiems asmenims.

	Klaipėda		Klaipėdos r.		Kretingos r.		Neringa		Palangos m.		Skuodo r.		Šilutės r.		
I. SOCIALINĖS PRIEŽIŪROS PASLAUGOS															
Paslaugos pavadinimas		HID 1176		HID 268		HID 179		HID 12		HID 127	SPIS		HID 142		HID 331
Pagalba į namus	20	1,7%	6	2,2%	2	2,8%	ND		1	0,8%		5	3,5%	32	4,5%
Socialinių įgūdžių ugdymas, palaikymas ir (ar) atkūrimas	66	5,6%	11	4,1%	6	3,4%	ND		0	0%		8	5,46	55	5%
Apgyvendinimas savarankiško gyvenimo namuose	-	-	-	-	-	-	-		-	-		-	-	2	-
Psichosocialinė pagalba	22	1,9%	1	0,4%	30	16,8%	ND		2	1,6%		2	1,4%	ND	
Laikinas atokvėpis	-	-	-	-	-	-	ND		-	-		-	-	-	-
Apgyvendinimas apsaugotame būste	-	-	-	-	-	-	-		-	-		1 (kitoje sav.)	0,7%	-	-
Vaikų dienos socialinė priežiūra	5		12		-		-		-			2		6	
II. SOCIALINĖS GLOBOS PASLAUGOS															
Dienos socialinė globa	186		76		66		ND		18			12		59	
<i>asmens namuose</i>	12		26		0	0	ND		1	7,4		6		15	
<i>institucijoje</i>	174		50		66	100	ND		17	92,6		6		44	
Trumpalaikė socialinė globa	3		3		29		ND		0			20		4	
Ilgalaikė socialinė globa	184		114		64		ND		4			3		45	
Laikinas atokvėpis	4		3		-		-		-			4		2	

ND – nėra duomenų

Socialinių paslaugų prieinamumo analizė atskleidė, kad intelekto ir (ar) psichikos negalią turintys asmenys menkai naudojami socialinėmis paslaugomis. Lyginant socialinės priežiūros ir socialinės globos paslaugas, ženkliai didesne apimtimi teikiamos socialinės globos paslaugos. Vertinant socialinės priežiūros paslaugų įvairovę, daugiausia regiono savivaldybėse (Neringos nevertinama dėl neprieinamų duomenų) organizuojama ir teikiama socialinių įgūdžių ugdymo, palaikymo ir (ar) atkūrimo paslauga. Lyginant kiekvienoje savivaldybėje teikiamų paslaugų kiekį (ne unikalių gavėjų sk.), socialinės priežiūros ir socialinės globos paslaugos pasiskirsto tokiu santykiu (vaikų dienos socialinė priežiūra netraukiama dėl amžiaus grupės) (žr. lentelę Nr. 4).

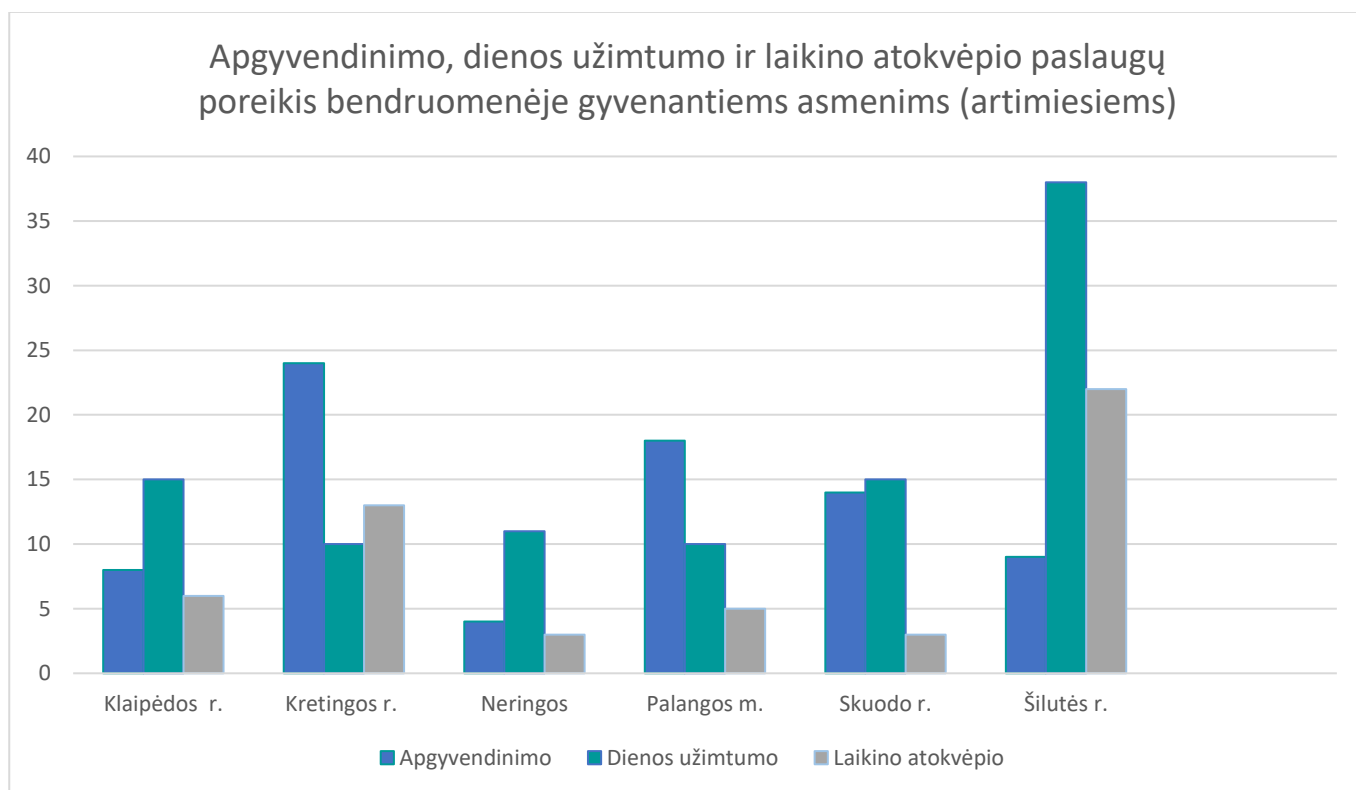
4 lentelė. Socialinės priežiūros ir socialinės globos paslaugų santykis.

Savivaldybė	Socialinės priežiūros paslaugos (gavėjų sk.)	Socialinės globos paslaugos (gavėjų sk.)
Klaipėdos m.	108	377
Klaipėdos r.	18	196
Kretingos r.	38	159
Neringos	ND	ND
Palangos m.	3	22
Skuodo r.	16	39
Šilutės r.	89	110

APGYVENDINIMO, DIENOS UŽIMTUMO IR LAIKINO ATOKVĖPIO POREIKIS SAVIVALDYBĖSE

Klaipėdos regiono savivaldybės, rengdamos individualius savivaldybių Žemėlapius, siekė identifikuoti jų savivaldybėse gyvenančių asmenų, kurie šiuo metu nedalyvauja socialinių paslaugų sistemoje poreikius. Poreikiai buvo identifikuoti trimis pagrindiniais pjūviais – apgyvendinimo, užimtumo ir laikino atokvėpio paslaugų. Kiekviena individuali savivaldybė pasirinko skirtingas strategijas dėl šios informacijos gavimo. Dažniausiai savivaldybėse, per seniūnijų socialinius darbuotojus, buvo atliktos gyventojų apklausos.

Atkreiptinas dėmesys, kad šiuos duomenis reikia vertinti kaip bendrąją statistiką, todėl, kad rezultatai atskleidžia tik paslaugų teikimo, nukreipto į apgyvendinimą, užimtumą ir artimųjų poilsį, kryptis. Individualių poreikių užtikrinimui būtinas kiekvieno individualaus asmens (šeimoms) paslaugų poreikio vertinimas ir individualaus pagalbos plano sudarymas.

4 Pav. Apgyvendinimo, dienos užimtumo ir laikino atokvėpio paslaugų poreikis bendruomenėje gyvenantiems asmenims (artimiesiems).

Apibendrinus savivaldybių analizę (Klaipėdos m. nevertinama dėl neprieinamų duomenų) regiono bendruomenėse šiuo metu gyvena mažiausiai 176 asmenys, kurie nedalyvauja socialinių paslaugų sistemoje, tačiau jiems yra reikalingos socialinės paslaugos. Mažiausiai 52 šeimoms yra reikalingos laikino atokvėpio paslaugos. Neišsprendus šių problemų ir laiku nesuteikus individualių paslaugų, ateityje šiai daliai asmenų atsiras ilgalaikės globos poreikis, todėl Klaipėdos regione būtina plėsti ne tik alternatyvias ir prevencines institucinei globai paslaugas, tačiau ir skatinti jų informacinį prieinamumą, plėtoti atvejo vadybą, skatinti socialinio darbo plėtrą, kad būtų suteikta savalaikė pagalba ir ugdomas asmenų bei jų artimųjų savarankiškas gyvenimas ir įtrauktis į bendruomenę.

INOVATYVIŲ PASLAUGŲ TEIKIMO POREIKIS SAVIVALDYBĖSE

Inovatyvios paslaugos šio Žemėlapiu rėmuose suvokiamos kaip paslaugos, kurios nėra reglamentuotos ir kurioms reikia „minkštųjų“ investicijų, daugiausia investicijų į žmogiškuosius resursus.

Pirminiame kiekvienos savivaldybės žemėlapiu rengimo procese savivaldybių buvo prašoma identifikuoti inovatyvių „minkštųjų“ paslaugų poreikį, kuris plačiau aprašomas kiekvienos savivaldybės žemėlapyje. Į šią dalį neįtraukti savivaldybių siūlymai, kurie susiję su infrastruktūros pritaikymu ar specialios įrangos įsigijimu.

Dažniausiai Klaipėdos regiono savivaldybės įvardijo atvejo vadybos paslaugų poreikį, kurios tikslas - koordinuotos ir kompleksinės pagalbos teikimas asmeniui (šeimai) pagal jo individualius poreikius. Atvejo vadybos proceso metu asmenims būtų teikiama tarpsektorinė pagalba (socialinių, sveikatos priežiūros, užimtumo paslaugų koordinavimas ir teikimas), informacijos suteikimas, tarpininkavimas ir atstovavimas, pagalba užmezgant ir palaikant socialinius ryšius, kitų individualių asmens problemų sprendimas. Kitos siūlomos paslaugos taip pat orientuotos į individualizuotą pagalbą asmenims su negalia bei jų artimiesiems.

Kadangi Klaipėdos regiono savivaldybės nedalyvavo I-jame pertvarkos etape, kaip inovatyvias įvardijo projekte „Nuo globos link galimybių: bendruomeninių paslaugų plėtra“ pilotuojamas paslaugas.

Žemiau lentelėje (Nr. 5) pateikiami apibendrinti savivaldybių siūlymai.

5 lentelė. Inovatyvių paslaugų poreikiai.

	Klaipėdos m.	Klaipėdos r.	Kretingos r.	Neringos	Palangos m.	Skuodo r.	Šilutės r.
Atvejo vadyba	+	+				+	+
Specializuota pagalba (asmeninis asistentas autizmą turintiems asmenims)	+						
Konsultacijų bankas (globėjų/rūpintojų konsultavimas)		+					
Socialinių paslaugų koordinatorius (seniūnijose)							+
Įsidarbinimas su pagalba		+					
Pagalba priimant sprendimus		+					
Socialinės dirbtuvės			+		+	+	

Socialinių paslaugų teikimo statistika atskleidžia, kad asmenys, turintys intelekto ir (ar) psichikos negalią mažai naudojami bendruomenėje teikiamomis socialinėmis paslaugomis, t. y. Žemėlapiu tikslinė grupė sudaro mažą paslaugos gavėjų dalį. Tuo tarpu beveik visos savivaldybės identifikuoja šią tikslinę grupę per apgyvendinimo ir užimtumo bei laikino atokvėpio paslaugų poreikį. Galima daryti prielaidą, kad didžioji dauguma šių asmenų gyvena namuose su savo artimaisiais ir nedalyvauja socialinių paslaugų sistemoje – nėra ugdomi šių asmenų savarankiško gyvenimo įgūdžiai dėl ko asmenys mažai įsitraukia į bendruomenės gyvenimą, kitas gyvenimui svarbias sritis – užimtumą, sveikatos sritį, kultūrinį gyvenimą ir kt. Šių asmenų įtraukimui į savarankišką ir

bendruomenės gyvenimą yra būtina užtikrinti informacinį prieinamumą, t. y. suteikti visą reikiamą informaciją apie socialines ir kitas paslaugas, palydėti asmenį (šeimą) socialinių paslaugų ir kituose sektoriuose. Individualių asmens poreikių užtikrinimui būtina diegti atvejo vadybos mechanizmą, suteikiant pagalbą, palydėjimą ir atstovavimą užtikrinant asmens norus ir poreikius tarpinstitucinėje erdvėje.

Siekiant užtikrinti paslaugų plėtros procesą būtina stiprinti su tiksline grupe dirbančias nevyriausybinės organizacijas, socialinių paslaugų įstaigas, pritraukti, apmokyti ir įgalinti veikti naujus socialinių paslaugų teikėjus. Būtina diegti žmogaus teisėmis grįstą požiūrį, juo paremtus darbo metodus.

I-ASIS ŽMONIŲ SU NEGALIA GLOBOS DEINSTITUCIONALIZACIJOS ETAPAS

I-asis žmonių su negalia globos deinstitucionalizacijos etapas apima 2014-2023 m. laikotarpio investicijas į infrastruktūrą ir paslaugų teikimą („kietosios“ ir „minkštosios“ investicijos). „Minkštosios“ investicijos apima du projektus:

1) Tvaraus perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų sistemos sąlygų sukūrimas Lietuvoje Nr. 08.4.1-ESFA-V-405-01-0001 (toliau – Sąlygų sukūrimas)

2) Nuo globos link galimybių: bendruomeninių paslaugų plėtra Nr. 08.4.1.-ESFA-V-405-03-0001

Įgyvendinant Sąlygų sukūrimo projektą, buvo suplanuota ir įgyvendinta seka veiksmų, reikalingų pasirengti žmonių su negalia globos deinstitucionalizacijos įgyvendinimui: vertinami pertvarkomų socialinės globos įstaigų individualūs gyventojų poreikiai ir parengti paslaugų teikimo planai; nustatyta įstaigų darbuotojų motyvacija ir kelta jų kvalifikacija bei kompetencijos dirbant su naujais socialinio darbo metodais; sukurti naujų bendruomeninių paslaugų teikimo aprašai; įgyvendintos priemonės visuomenės nuostatų kaitai ir žmonių su negalia globos deinstitucionalizacijos viešinimui. Šio projekto rėmuose pilotuotos naujos alternatyvios institucinei globai paslaugos suaugusiems asmenims su negalia: apgyvendinimas apsaugotame būste, laikino atokvėpio paslaugos teikimas, įdarbinimas su pagalba.

Klaipėdos regionas antrojo projekto paslaugų organizavimo ir teikimo procese nedalyvavo, nes šiame regione I-ajame etape nebuvo pertvarkomų socialinės globos įstaigų.

Grupinio gyvenimo namų plėtra.

Klaipėdos regione, I-ajame DI etape, GGN plėtra buvo įgyvendinama tik iš VIP lėšų. Macikų SGN ir Padvarių SGN įsteigė po 1 GGN, kuriuose šiuo metu gyvena po 10 asmenų.

II-ASIS ŽMONIŲ SU NEGALIA GLOBOS DEINSTITUCIONALIZACIJOS ETAPAS

Apsaugoto būsto plėtra.

Klaipėdos miesto savivaldybė planuoja įkurti 18 būstų, kuriuose apgyvendinimo (apsaugoto būsto/savarankiško gyvenimo namų) paslaugos bus teikiamos 36 asmenims. Preliminariais duomenimis, savivaldybė planuoja įsigyti 3 vienviečius, 13 dviviečių, 1 trivietį ir 1 keturvietį būstą.

Klaipėdos rajono savivaldybė nurodė, kad AB plėtrą įgyvendins įsigydama 7 apsaugotus būstus. SADM papildomų siūlymų dėl apsaugoto būsto plėtros savivaldybei neteikė, todėl II-ajame DI etape Klaipėdos rajono savivaldybėje bus įsteigti 7 apsaugoti būstai ir sukurta 14 vietų paslaugų teikimui. 4 AB bus įsigyti iš regioninių ES lėšų, likę – iš savivaldybės biudžeto lėšų.

Kretingos rajono savivaldybė pirminiame Žemėlapyje nurodė, kad 24 bendruomenėje gyvenantiems asmenims reikalingos su apgyvendinimu susijusios paslaugos ir apsaugoto būsto plėtrą užtikrins sukurdami 12 apsaugotų būstų infrastruktūrą. SADM vertinimu savivaldybei pasiūlyta sumažinti apsaugoto būsto vienetų skaičių iki 7, todėl II-ajame DI etape, savivaldybės sprendimu, Kretingos r. savivaldybėje bus įsteigti 7 apsaugoti būstai ir sukurtos 14 vietų paslaugų teikimui.

Neringos savivaldybė identifikavo poreiki 1 AB steigimui sukuriant 2 apgyvendinimo vietas. Vėliau savivaldybės sprendimu atsisakyta įgyvendinti AB plėtrą, motyvuojant tuo, kad savivaldybėje paslaugai nėra poreikio.

Palangos miesto savivaldybė pirminiame Žemėlapyje identifikavo poreikį įsigyti 4 vnt. vieno kambario butus, kuriame būtų apgyvendinta po 1 asmenį ir 2 vnt. dviejų kambarių butus, kuriuose galėtų apsigyventi po 2 asmenis. Viso 6 AB būtų galimybė apgyvendinti 8 asmenis. Savivaldybė taip pat nurodė 8 savarankiško gyvenimo namų poreikį mažiau savarankiškiems asmenims su negalia, tam reikalingi 6 vieno kambario butai, kuriuose būtų apgyvendinama po vieną asmenį ir 2 dviejų kambarių butai, kuriuose galėtų būti apgyvendinti po 2 asmenis. SADM vertinimu savivaldybei pasiūlyta sumažinti būstų skaičių įsigyjant 4 apsaugotus būstus ir sukuriant 8 vietas paslaugoms teikti.

Skuodo rajono savivaldybė pirminiame Žemėlapyje identifikavo poreikį steigti 4 apsaugotus būstus sukuriant 8 vietas paslaugų teikimui.

Šilutės rajono savivaldybė pirminiame Žemėlapyje nurodė poreikį plėsti apsaugoto būsto paslaugą įsigyjant 2 apsaugotus būstus. SADM pasiūlė savivaldybei įsteigti papildomai 4 apsaugotus būstus. Savivaldybės sprendimu, II-ajame DI etape, Šilutės r. savivaldybėje bus steigiami 6 apsaugoti būstai, sukuriant 12 vietų paslaugų teikimui.

7 lentelė. Savivaldybių ir SADM siūlymai dėl AB plėtros.

Nr.	Savivaldybė, įstaiga	I etapas	II etapas (poreikis Žemėlapyje)	SADM siūlymas	Rezultatai, jei SADM siūlymams būtų pritarta		Savivaldybių galutiniai sprendimai	
					AB skaičius	Vietų skaičius	AB skaičius	Vietų skaičius
1.	Klaipėdos m.	-	20	-2	18	36	18	36
2.	Klaipėdos r.	-	7	-	7	14	7	14
3.	Kretingos r.	-	12	-5	7	14	7	14
4.	Neringos	-	1	-	1	2		
5.	Palangos m.	-	14	-10	4	8	4	8
6.	Skuodo r.	-	4	-2	2	4	4	8
7.	Šilutės r.	-	2	+4	6	12	6	12
Iš viso:		0	60	-15	45	90	46	92

Grupinio gyvenimo namų plėtra.

Klaipėdos m. savivaldybė pirminiame Žemėlapyje identifikavo poreikį steigti 10 GGN. SADM pateikė savivaldybei siūlymą sumažinti rodiklius, įsteigiant 7 GGN. Galutiniu savivaldybės sprendimu, II-ajame etape planuojama įsteigti 7 GGN. 4 GGN bus įsteigti iš regioninių ES lėšų, likę 3 – iš 2028-2030 savivaldybės biudžeto lėšų.

Klaipėdos r. savivaldybė pirminiame Žemėlapyje identifikavo poreikį steigti 2 GGN. SADM pateikė siūlymą padidinti rodiklius, įsteigiant 3 GGN. Galutiniu savivaldybės sprendimu, II-ajame etape planuojama įsteigti 3 GGN.

Kretingos r. savivaldybėje 2022 m. veikia 1 GGN, įsteigti Padvarių SGN. Kretingos r. savivaldybė pirminiame Žemėlapyje neidentifikavo poreikio steigti papildomus GGN. SADM pateikė savivaldybei siūlymą įsteigti 1 GGN, kad savivaldybėje plėtotųsi įvairaus intensyvumo ir pagalbos reikalingos paslaugos. Galutiniu savivaldybės sprendimu, II-ajame etape planuojama įsteigti 1 GGN.

Neringos savivaldybė neišreiškė poreikio steigti GGN. SADM pritarė šiam siūlymui.

Palangos m. savivaldybė pirminiame Žemėlapyje identifikavo poreikį steigti 1 GGN. SADM pritarė šiam siūlymui. Galutiniu savivaldybės sprendimu, II-ajame etape planuojama įsteigti 1 GGN.

Skuodo r. savivaldybė pirminiame Žemėlapyje neidentifikavo poreikio steigti GGN. SADM pateikė savivaldybei siūlymą įsteigti 1 GGN, kad savivaldybėje plėtotųsi įvairaus intensyvumo ir pagalbos reikalingos paslaugos, tačiau savivaldybės sprendimu, GGN plėtra nebus įgyvendinama.

Šilutės r. savivaldybėje 2022 m. veikia 1 GGN, įsteigti Macikų SGN. Šilutės r. savivaldybė pirminiame Žemėlapyje identifikavo poreikį steigti papildomus 2 GGN. SADM pateikė siūlymą padidinti rodiklius, įsteigiant 3 GGN. Galutiniu savivaldybės sprendimu, II-ajame etape planuojama įsteigti 3 GGN.

Specializuoti socialinės globos ir slaugos namai.

Planuojama, kad ilgainiui specializuotos socialinės globos ir slaugos paslaugos suaugusiems asmenims, turintiems psichikos ir intelekto negalią bus teikiamos Macikų SGN ir Padvarių SGN. Paslaugos bus teikiamos 80-iai asmenų (po 40 vietų kiekviename iš SGN).

Su užimtumu susijusios paslaugos.

Klaipėdos m. savivaldybė Žemėlapyje identifikavo poreikį steigti 1 socialines dirbtuves. SADM pateikė siūlymą plėtoti užimtumo struktūrą, įsteigiant 2 SD, kuriose paslaugas gaus 30 asmenų (po 15 asmenų kiekvienoje iš jų). Galutiniu savivaldybės sprendimu, II-ajame etape planuojama įsteigti 2 SD. Šios paslaugos bus steigiamos įgyvendinant Klaipėdos miesto vietos veiklos grupės strategiją 2025-2027 m. laikotarpiu.

Klaipėdos r. savivaldybė Žemėlapyje identifikavo poreikį steigti 2 užimtumo infrastruktūros vienetus (vieną dienos užimtumo centrą vienas socialines dirbtuves). SADM pateikė siūlymą orientuotis į socialinių dirbtuvių steigimą, tačiau galutiniu savivaldybės sprendimu II-ajame etape planuojama įsteigti 1 DU centrą (15 vietų) ir 1 SD (15 vietų).

Kretingos r. savivaldybė Žemėlapyje identifikavo poreikį steigti 1 socialines dirbtuves. SADM pritarė šiam siūlymui. Galutiniu savivaldybės sprendimu, II-ajame etape planuojama įsteigti 1 SD, kuriose paslaugas gaus 12 asmenų.

Neringos savivaldybė Žemėlapyje identifikavo poreikį steigti 1 užimtumo infrastruktūros vienetą (DU/SD), kur paslaugas gaus 15 asmenų (9 vietos DU ir 6 SD). SADM pritarė šiam siūlymui. Vėliau savivaldybė atsisakė su dienos užimtumu susijusių paslaugų plėtros motyvuodama, kad paslaugoms nėra poreikio. Savivaldybės sprendime nurodyta, kad savivaldybėje „faktiškai gyvena iki 6 asmenų, iš kurių kelių asmenų būklė labai sunki ir dėl fizinės ir psichinės negalios jie negalėtų dalyvauti Žemėlapyje numatytoje veiklose“.

Palangos m. savivaldybė Žemėlapyje identifikavo poreikį steigti 1 socialines dirbtuves. SADM pritarė šiam siūlymui. Galutiniu savivaldybės sprendimu, II-ajame etape planuojama įsteigti 1 SD, kuriose paslaugas gaus 10 asmenų.

Skuodo r. savivaldybė Žemėlapyje identifikavo poreikį steigti 1 socialines dirbtuves. SADM pritarė šiam siūlymui. Vėliau savivaldybė atsisakė socialinių dirbtuvių plėtros motyvuodama, kad buvo manoma, kad sprendimai priimami dėl „minkštųjų“, o ne „kietųjų“ investicijų, todėl investicijų į infrastruktūrą atsisakyta. SADM pažymi, kad į socialinių dirbtuvių plėtrą per „minkštąją“ ES dalį savivaldybė taip pat neįsitraukė.

Šilutės r. savivaldybė Žemėlapyje identifikavo poreikį steigti 1 dienos užimtumo centrą, kuriame paslaugas gaus 30 asmenų. SADM pateikė siūlymą orientuotis į socialinių dirbtuvių steigimą. Galutiniu savivaldybės sprendimu II-ajame etape planuojama įsteigti 1 užimtumo infrastruktūros vienetą (DU/SD), kur paslaugas gaus 30 asmenų.

Paslaugos vaikams.

Klaipėdos r. savivaldybė Žemėlapyje identifikavo poreikį steigti iki 20 vietų Kompleksinių paslaugų centrą vaikams su negalia ir jų šeimoms. 2026 m. kovo 25 d. raštu Nr. (5.1.23 Mr) A5-1298, Klaipėdos rajono savivaldybė pateikė prašymą sumažinti planuotą rodiklį iki 10 vietų (dėl turimų patalpų dydžio neatitikimo suplanuotam vietų skaičiui).

SADM vertinimu, planuojamos paslaugos turinys turi būti nukreiptas į kompleksinių paslaugų organizavimą vaikams ir jų artimiesiems. Tokiuose centre paslaugos turėtų būti teikiamos viso

regiono lygmeniu ir tenkinančios įvairių šeimų poreikius: pradedant diagnostika, terapija, socialiniu darbu, psichologinės pagalbos teikimu, dienos užimtumu, laikinu atokvėpiu ir pan.

Kitos paslaugos.

Klaipėdos m. savivaldybė Žemėlapyje nurodė, kad „Iš 2021-2027 m. regioninių ES lėšų planuojama atlikti dalies pastato Debreceno g. 48 patalpų (Klaipėdos viltis - NVO) rekonstrukciją, įrengiant 8 vienviečius kambarius su sanitariniais mazgais, virtuvėle ir t.t., kur bus teikiama laikino atokvėpio paslauga“ suaugusiems asmenims su negalia.

INVESTICIJŲ Į II-OJO ETAPO INFRASTRUKTŪRĄ APIBENDRINIMAS

Žemiau pateiktoje lentelėje pateikiamas investicijų į infrastruktūrą apibendrinimas, pagal kiekvieną savivaldybę nurodant paslaugos tipą, objektų skaičių bei sukuriamų vietų skaičių.

8 lentelė. Savivaldybių sprendimai dėl investicijų į infrastruktūrą naudojant regionines ES lėšas.

	Savivaldybė	Klaipėdos m.		Klaipėdos r.		Kretingos r.		Neringos		Palangos m.		Skuodo r.		Šilutės r.		Iš viso	
		Objektų sk.	Vietų sk.	Objektų sk.	Vietų sk.	Objektų sk.	Vietų sk.	Objektų sk.	Vietų sk.	Objektų sk.	Vietų sk.	Objektų sk.	Vietų sk.	Objektų sk.	Vietų sk.	Objektų sk.	Vietų sk.
1.	Apsaugotas būstas	18	36	4	8	7	14			4	8	4	8	6	12	43	86
2.	Grupinio gyvenimo namai	4	40	3	30	1	10			1	10			3	30	12	120
3.	Socialinės dirbtuvės			1	15	1	12			1	10			1	15	4	52
4.	Dienos užimtumo centras			1	15									1	15	2	30
5.	Kompleksinių paslaugų teikimo centras vaikams su negalia			1	10											1	10
6.	Laikinas atokvėpis	1	8													1	8

* Grupinio gyvenimo namai gali būti steigiami iki 10 vietų. Rekomenduojama projektų vykdytojams pasitelkti vietines socialines paslaugas teikiančių organizacijų ir nevyriausybinių organizacijų atstovus apgalvojant kuriamų namų dydį ir turinį. Grupinio gyvenimo namai taip pat gali būti keičiami į bendro gyvenimo namus.

Igyvendinus II-ąjį DI etapą, iš viso Klaipėdos regione, naudojant regionines ES lėšas, bus sukurtos 206 su apgyvendinimu susijusios vietos – 120 vietų grupinio gyvenimo namuose, 86 – apsaugotame būste. Apgyvendinimo apsaugotame būste paslaugų poreikis papildomai gali būti tenkinamas nuomojant būstus vietos bendruomenėse.

Pasiekus suplanuotus DI rodiklius, Klaipėdos regione bus sukurtos 82 vietos užimtumo paslaugoms organizuoti ir teikti.

Specializuotos socialinės globos ir slaugos paslaugos bus teikiamos Macikų SGN ir Padvarių SGN, kur paslaugos bus teikiamos 80 asmenų su negalia.

Klaipėdos regione bus įsteigtas 1 paslaugų centras vaikams su negalia, kuriame kompleksines paslaugas gaus 10 vaikų ir jų artimųjų.

*REGIONINĮ ŽEMĖLAPIŲ PARENGĖ IR APIBENDRINO SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO
MINISTERIJA, ATSIŽVELGDAMA Į INDIVIDUALIUOSE SAVIVALDYBIŲ ŽEMĖLAPIUOSE
ATLIKTĄ ANALIZĘ, PATEIKTĄ INFORMACIJĄ, IDENTIFIKUOTUS POREIKIUS BEI
SAVIVALDYBIŲ SPRENDIMUS*